

**A Magyar Színház- és Filmművészeti Szövetség II. Konferenciája – Ladányi Ferenc
hozzászólása – 1951. október 14.**

Ladányi Ferenc felszólalásának vázlatát őrzi a dokumentum, mely a Magyar Színház- és Filmművészeti Szövetség II. Konferenciáján hangzott el. Az érdekes művész itt a színészi alkotómunkáról, a Sztanyiszlavszkij-módszerről, valamint a színészek és a való élet kapcsolatáról beszél. 1951-ben a Madách Színház tagja, a Szövetségben végzett munkája is hozzájárul 1952-es Kossuth-díjához.

A színészi alkotómunkáról.

Bevezetés:

A színészi munka *alkotás*. Sokan kételkednek benne. Miért? A polgári társadalmi rend meghamisítja a művészetek igazi célját. „Tiszta, politika-mentes művészet”. A „l’art pour l’art”. Színművészet: „játék a játék kedvéért”. A mai társadalmi rend visszaadja a művészetek igazi tartalmát, s így a színészi munka alkotó jellegét is.

Visszapillantás:

A polgári társadalmi rendben sem ítéltető el minden művészi megnyilatkozás. Jelentkeznek a haladó erők. Hogyan harcoltak ellenük? Néhány példa világviszonylatban. Hazai viszonylatban: a színészi alkotómunka területén voltak-e a múltban olyan alakítások, melyek túlléptek a polgári értékszínten? Vannak. Példák. Ezek ösztönösen játszottak jól. A tudatos harc a szocialista-realista és realista színjátszásért a felszabadulás után indult meg. A hatalom eldőltenek kérdése fékezi ezt a harcot. A szovjet példa (a szocialista-realista színdarab) segíti, a fordulat éve: a színházak államosítása általánossá teszi. Példák.

A színészi alkotómunka területén igen nagy eredményeink vannak. De a fejlődés nem egyenletes s nem érte el azt a fokot, ahová elérhetett volna. Miért? Mert művészeink ma is ösztönösen dolgoznak. Tudatosra kell lenniük. Mi adná meg ezt a tudatosságot?

Az élet igaz ismerete, mely a színészi alkotómunkát gazdaggá, színessé és sokrétűvé teszi.

A szakmai elmélet: Sztanyiszlavszkij ismerete.

Az élet igazi ismerete.

Hogyan éri el igaz célkitűzéseit a színjáték és azon belül a színészi alkotómunka? A darab „eszmei mondanivalójának” szolgálatával. Mi az „eszmei mondanivaló”? Példák.

Az „eszmei mondanivaló” az élet igazságát képviseli. Hogy a színész ezt szolgálhassa, ismernie kell az életet. Hogyan ismerheti meg igazán? A marxista-leninista világszemlélet birtokában. Miért? Ennek jelentősége. Hogyan állunk ezen a téren? Az ideológia birtokában hogyan ismeri meg a színész az életet? A közvetlen élményszerzéssel. Az emberekkel való szüntelen érintkezéssel. Példák.

Miért nem tudnak mit kezdeni művészeink a mai figurákkal? Megalkotásuknál régi, elavult élményanyagot használnak fel. Halmozódnak a nehézségek a szovjet ember ábrázolásánál. Miért? Példák.

A közvetett élményszerzés: a művészetek és tudományok ismerete.

A művelt színész problémája.

A szovjet példákban csak gyönyörködünk. Érzelmünkkel és nem értelmünkkel közelítjük meg őket. A szovjet film, a szovjet irodalom értelmi síkon való megközelítésének fontossága. Lehetőségek Példák.

A szakmai elmélet: Sztanyiszlavszkij ismerete. Miért Sztanyiszlavszkij elmélete a mi elméletünk: Hogyan állunk ismeretében ma? Mit kíván Sztanyiszlavszkij a színésztől? Életet a színpadon. Az emberi lélek ábrázolását. A belső lényegen alapuló színészi alkotó munkát. Harcot az iparszerű, általánosító színjátszás ellen. Hogyan éri ezt el? Megfigyeli az embert a hétköznapi életben. Kutatja hétköznapi viselkedésének törvényszerűségeit. Mik azok? Példák. A törvényszerűségek tudásának birtokában a színész újra alkothatja az életet a színpadon. Az ember hétköznapi viselkedésének egyetlen alkotóeleme sem hiányozhat a színész színpadi életéből. Ha hiányzik, alakítása sablonos.

Mi a sablon?

Kontárkodás. Példák. Önmutogatás. Példák. Illusztrálás, mint a sablon legveszedelmesebb formája. Példák.

A színészek beskatulyázása hogyan termel ki ma is új sablonokat? Hogyan ölik meg a sablonok a színész fejlődését? A sablonos megoldások hogyan sikkasztják el az „eszmei mondanivalót”? A sablonos színjátszás elleni harc óriási kultúrpolitikai jelentősége. Révai elvtárs irodalmi sablonokról szóló kongresszusi beszédének felhasználása olyanformán, hogyan transzponálhatók megállapításai a mi alkotómunkánkra. A sablonos színjátszás elleni küzdelem jelentősége a színész és drámaíró viszonylatában. A színészi alkotó munkában mi okozza a nehézségeket, hogy a színész a színpadon a hétköznapi ember valóságos életét élje?

Mi Sztanyiszlavszkij szerint a színdarab, az előadás? Az objektív valóság törvényszerűségei alapján kifejlődő, élő folyamat. Mi mond ennek látszólag ellent? A „cselekmény fővonala”. A „cselekvés fővonala”. Az „eszmei mondanivaló”. A színész „szuperfeladata”, „magasabbrendű célja”. A színész „szuperfőfeladata”.

Az elmélet megértése nem elég. Gyakorlat kell.

Milyen pszichotechnikai eszközöket kutatott fel Sztanyiszlavszkij, hogy a színész a hétköznapi ember életét élhesse a színpadon?

Miért volt erre szükség?

Az elmélet tanításának és tanulásának fontossága.

Az elmélet gyakorlatban való felhasználásának döntő volta.

Az élet igaz ismeretének és a szakmai elmélet ismeretének hiányosságain kívül mik gátolták még az elmélyült színészi alkotómunka fejlődését?

A színész és rendező sokszor helytelen viszonya. A diktatórikus rendezés. A rendezés nem Sztanyiszlavszkij-szeminárium jellegű. A színész kizsigerlése.

A színész rossz viszonyulása saját magához és partnereihez. A közöny.

Befejezés:

A színész is a szocialista haza építője.

A színész áldozatvállalása.

A színész hazafisága.

Mai helyzetünkből folyó lehetőségek és távlatok.

Ladányi Ferenc s.k.

Jelzet: MNL OL P 2143-86. tétel – 1951.

A felszólalás géppel írt szövege, utólagos betoldások nélkül.